

Keď pootvoríme dvere na našich izbách

Martin Knut je človekom s širokým rozsahom aktivít a záujmov. Hoci by sa dali rozdeliť na umelecké, komerčné a neziskové, navzájom sa napriek rozdielnosti plynulo prelínajú. Vyštudovaný maliar z Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave vstúpil na slovenskú umeleckú scénu v druhej polovici 80. rokov a zaradil sa do prúdu neoexpresívnej maľby, ktorá sa u neho fúzovala s prvkami postmoderny.

Vo svojich dielach dlhodobo pracuje s jednoduchými figúrami a minimalisticky ladeným dejom, veľkými farebnými plochami a poetickým znakovým jazykom. V minulosti neváhal ako podklad pre svoje maľby použiť niečo tak malé, ako je látková vreckovka, nebojí sa však siahnuť ani po formátoch o veľkosti meter a pol. Okrem obrazu výborne pracuje aj s textom, čo je skvelým predpokladom na pôsobenie v marketingu, ktorému sa Knut úspešne venuje od 90. rokov. Tretím výrazným elementom v jeho živote je jeho aktivita v Lige za duševné zdravie, ktorú spoluzakladal a aktuálne je aj predsedom jej správnej rady.

Keď sa uprene zahľadáme na umeleckú tvorbu Martina Knuta uvedomíme si, že na ňu silno vplývajú jeho druhé dva „životy.“ Jeho najnovšia výstava v Múzeu Vojtecha Löfflera v Košiciach s názvom „Izby / Rooms“ je toho veľmi dobrým príkladom. Pozýva diváka do izieb ako do akýchsi osobných mentálnych priestorov. Izba ako metafora súkromia, v ktorej možno byť sám komfortný, ale zároveň je možné ju zdieľať a niekoho do nej pozvať, je umocnená nábytkom zapožičaným z majetku múzea. Výstavné priestory v historickej budove tak nadobudli domácky uvoľňujúci ráz.

Členitá štruktúra miestností podporila ešte jedno čítanie vlastností izby – a to ako menšej, uzavretej bunky, v ktorej možno venovať plnú pozornosť samostatnej téme v pokoji a v oddelení od ostatných tém. Vo výstavnom koncepte hrá toto rozdelenie dôležitú úlohu. Kurátorka výstavy Gabriela Garlatyová sa totiž rozhodla pre experimentálny prístup pri zostavovaní výstavy. „Experiment je založený na skúmaní určitých predpokladov, ktoré sú kladené ako otázky na zisťovanie nových informácií,“ píše v anotácii k výstave. Táto myšlienka podľa nej vznikla na základe komunikácie počas workshopu Letná akadémia Kurátorských štúdií v Hornej Lehote s jeho účastníkmi, ktoré riešili zadanie vytvoriť autorskú výstavu Martina Knuta.

Namiesto zadefinovania si témy následného kreovania podoby výstavy sa Garlatyová rozhodla pozorovať to, ako diela vnímajú mladé kurátorky. Tie si na základe workshopu očividne zvolili osobné okuchy, podľa ktorých usporiadali svoje vlastné „Izby“ Martina Knuta. Gabriela Garlatyová následne k týmto subjektívnym motívom pridala jej pozorovanie, komentár ku komentovanému, vytvoriac tak reťaz asociácií, ku ktorému môže aj divák pridať ohnivko v podobe vlastného videnia.

Dominka Blahunková sa zamerala na samotu ako na nedobrovoľnú absenciu spoločnosti. Tomu zodpovedá aj výber diel, prevažne malých formátov prác na plátne a kresieb, v ktorých táto téma kurátorky rezonovala. Barbora Floreková vo výbere s názvom Von je dnu / Dnu je von pracovala s motívom okna (príhodne umiestnenom práve vedľa výkladu na ulicu), ako so súbojom medzi vonkajším a vnútorným svetom, teda tým, čo sami nesieme v sebe, a čo sa nás naopak dotýka zvonka – očakávaní či odsúdení iných. Práve preto zrejme v tejto sekcii výberu môžeme naraziť na priezory v rôznom slova zmysle, ale aj cudzie pohľady.

Nikola Landers v časti V jednom kruhu uvažuje o kruhu ako o metafore bezútešného opakovania či zlyhávania – teda o tzv. „bludný kruh“ a potenciáli uniknutia z neho.

Mária Masaryková zas upriamila fokus na nerozhodnosť a proces rozhodovania, pričom (možno aj v zmysle samotnej povahy nerozhodnosti) pridala tému spolunažívania a blízkosti a vzdialenosti v medziľudských vzťahoch. Dominika Nazarejová s témou Notoricky známe pocity a situácie poodkryla problematiku alkoholizmu a iných závislostí, ktoré nie sú v slovenskom prostredí

neznáme. Ich deštrukcia, ako k téme poznamenala Garlatyová, zasahuje nielen postihnutého jedinca ale aj okolité vzťahy, ba celé nasledujúce generácie. Výstave zloženej z prevažne malých kresebných formátov sa dá vytknúť azda len menšia neprehľadnosť. Niektoré celky je ťažšie oddeliť alebo pričleniť ku správnej kategórii, čomu by určite pomohlo aj preriedenie, ale zaplnený priestor zážitku z výstavy neprekáža.

Pri väčšine súčasného umenia by podobný prístup nebezpečne viedol aj k nadinterpretácii. Trúfam si ale tvrdiť, že Knutove práce sú ideálne pre takto postavenú subjektívnu interpretáciu. Ich základ totiž spočíva práve v psychologických vrstvách, v ktorých sa miešajú archetypálne odkazy s útržkami kultúrnych obrazov, ktorú sú ale predovšetkým dobre pomiešané s vlastným vnútorným prežívaním. Táto introspekcia prirodzene úplne autobiografická, ale vďaka očisteniu od jednotlivostí sa Knut vizuálne aj obsahovo dostáva až na kosť univerzálnosti. Komplexnosť vzťahov, blízkosť, izolovanosť neistoty, splíny, dilemy sú podané s minimalistickou ľahkosťou. V plochom, ľahko kolorovanom alebo monochromaticky úspornom výtvarnom jazyku s krátkym sloganom by sme mohli hľadať paralely s údernosťou reklamného zdelenia. To musí ľahko čitateľné, pochopiteľné – ale nemalo by byť polopatistické. Knutove diela majú cesty otvorené k viacerým interpretáciám, možno aj preto dokázali dobre zarezonovať aj s mladými ženami z odlišnej generácie a s ich pocitmi.

Jedným z viacznačných a dlhodobo používaných postupov autora je výrez. V dejinách umenia sa absencia matérie objavila napríklad ako negatívny priestor v sochách Henryho Moora či prerezávaných plátnach Lucie Fontanu. Stala sa samostatným výrazovým prostriedkom, definujúcim či rozširujúcim hranice tvaru a plochy v umeleckom diele, nesúcou si však aj vlastnú, špecifickú symbolickú hodnotu. V dielach Martina Knuta sa perforované výstrižky v plátne či papieri objavujú rôznymi spôsobmi. Gabriela Garlatyová v anotácii k výstave jeho prácu v tomto smere pripodobňuje k práci filmového animátora. Pomocou výrezov vyskladáva hĺbku priestoru alebo priezory umožňujúce vidieť druhú vrstvu obrazu, alebo jej časť. Je tam však aj viacznačná symbolika absencie: stability, dialógu, porozumenia. Niektorí iní by však mohli namietť, že je to otvorenosť – diera ako príležitosť rásť alebo dostať sa niekam inam.

Počas prechádzania výstavou som si spomenula na post týkajúci sa duševného zdravia mužov, ktorý hovoril o smutných štatistikách mužskej osamelosti. Muži sú tiež tí, ktorým sa ťažšie vyjadrujú emócie spojené so žiaľom či neúspechom. Behaviorálna a dátová analytička Pragya Agarwal tvrdí, že toto správanie je definované očakávaniami a stereotypmi zakorenenými hlboko v našej kultúre. Z tohto hľadiska je prístup Martina Knuta mierne neštandardný, lebo takým emóciám miesto dáva, rozvíja ich v nie plytkej či sentimentálnej rovine. Napriek anonymite drobných postavičiek v jeho dielach dokáže vytvoriť pocit intimity a otvorenosti, ktorá nás činí možno trochu zraniteľnými, ale vie nás spájať.

Jana Babušiaková